

TERVEYDEN JA HYVINVOINNIN LAITOS

**ALKOHOLIOHJELMA 2008 – 2011
- kausi puolivälissä, missä mennään?**

Viinan kirot kuriin?

- Päihdetilastollisen vuosikirjan mukaan vuonna 2007 alkoholista aiheutui valtiolle ja kunnille välittömiä kustannuksia arviolta **699 - 936 (2006: 675-908) miljoonaa euroa:**
 - Poliisille ja oikeusjärjestelmälle alkoholiin liittyvä rikollisuus maksoi arviolta 264-304 (2006: 256-294) miljoonaa euroa
 - Terveystieteiden huollon kulut arviolta 135-278 (2006: 131-270) miljoonaa euroa
 - Sosiaalihuollon kustannukset arviolta 183-196 (2006: 167-179) miljoonaa euroa
 - Alkoholinkäyttöön liittyvät omaisuusvahingot, tutkimus, ehkäisevä päihdetyö sekä alkoholilainsäädännön valvonta maksoivat yhteiskunnalle arviolta 118-159 (2006: 121-165) miljoonaa euroa.
- Vuonna 2007 välillisiä kustannuksia (tuotantomenetykset, menetetyn elämän arvo) arviolta **3 210 – 6 011 (2006: 3 118 – 5 839) miljoonaa euroa**
- Vrt. alkoholiveron tuotto vuonna 2007: **1092 miljoonaa euroa**
- **vuonna 2006: 992 miljoonaa euroa**

Ohjelman historian lyhyt oppimäärä

3.10.2003 Hallituksen esitys: Alkoholiveroa alennetaan 33 %

9.10.2003 **VNpp alkoholipolitiikan linjauksista**. Tavoitteet:

- Alkoholin aiheuttamia haittoja lasten ja perheiden hyvinvoinnille vähennetään merkittävästi.
- Alkoholijuomien riskikäyttöä ja siitä aiheutuvia haittoja vähennetään merkittävästi.
- Alkoholijuomien kokonaiskulutus käännetään laskuun

2004-2007 **Alkoholiohjelma vuosille 2004-2007**

- STM:n vastuulla oleva yhteistyö- ja kumppanuusprosessi

2008-2011 **Alkoholiohjelma jatkuu uudella työnjaolla**

- Strateginen vastuu STM:llä, operatiivisen toiminnan pääkoordinaatio Stakesille, nyt THL:lla
- aluekoordinaattorit lääninhallituksiin, nyt aluehallintovirastoissa

Hallitusohjelman painotuksia

- **Lapset ja perheet:**
 - lasten vanhempien alkoholinkäyttö
 - päihdeongelmaisten vanhempien lasten tukipalvelut
 - raskaana olevien päihdeongelmaisten naisten hoito
- **Riskikäyttö:**
 - varhainen puuttuminen
- **Kokonaiskulutus:**
 - alkoholivero
- Sisäisen turvallisuuden ohjelma
- Terveysten edistämisen politiikkaohjelma
- Lasten, nuorten ja perheiden hyvinvoinnin PO

Alkoholiohjelman rakentuminen

Strateginen taso:

- Valtioneuvoston tuki tulee Terveysten edistämisen politiikkaohjelman kautta
- STM vastaa konserniohjauksesta

Operatiivinen taso:

- THL on ohjelman pääkoordinaattori ja tukee yhdessä Avien kanssa paikallista työtä ja koordinoi kuntien ja paikallisten toimijoiden kumppanuuksia.
- TTL vastaa työelämän, Valvira elinkeinon ja TEKRY valtakunnallisten järjestöjen kumppanuuksista
- Operatiivinen taso muodostuu aluekoordinaatiosta ja materiaalityöstä

Operatiivinen taso

Aluekoordinaatio:

- Aiemmin lääninhallituksissa, nyt aluehallintovirastoissa viisi aluekoordinaattoria, vuodesta 2011 kuusi koordinaattoria.
- Koordinaattoreiden työn rahoitus THL:n Te-määrärahaosuudesta. Vuoden 2011 rahoituksen avit hakevat itse.
- THL vastaa aluekoordinaatiotyön informaatio-ohjauksesta.
- Tavoitteena on vakiinnuttaa aluekoordinaatio aveihin.

Materiaalituotanto:

- Alkoholiohjelman monipuolinen, maksuton materiaali.
- Materiaalin ylläpito, kehittämistyö ja levitys jatkuvat THL:stä.
- Materiaaleja jaettiin vuonna 2008 850.000 kpl, vuonna 2009 620.000 kpl
- Rahoituksesta on vastannut STM.
- Materiaalituotannon jatko on avoin

Ajankohtaista nyt

- **Tie selväksi –hanke**, rattijuopumuksen nopea puhuttaminen, neljän ministeriön aloitteesta (pilottikunnat Helsinki, Hämeenlinna, Jyväskylä, Rovaniemi, Savonlinna) pilottiaika 1.6.2009-31.5.2010. Hml, Jkl ja Svl jatkavat vuoden 2010 loppuun.
- **Koulutuskokonaisuus** , jonka alkoholiohjelma tuottaa alueille: ehkäisevän päihdetyön perusteet (Preventiimi), alkoholinkäytön varhainen puheeksi otto (Hgin Ety), mini-interventio ja A-Step (TTL), iäkkäät ja alkoholi, toimiva lapsi ja perhe -koulutukset, alkoholin vähittäismyyntiin ja anniskelun -koulutus sekä erikseen räätälöivät koulutukset
- **Päihde- mieli strategioiden** työstäminen kuntiin ja seuduille
- **Tiedotus** alkoholin ja ehkäisevän päihdetyön aihealueista
- **Kumppanuussopimukset** sekä niiden tavoitteiden toteutumisesta huolehtiminen alueille
- **Materiaalin tuottaminen ja jako: uutuuksia** Ravintolaopas, EPT Kourassa, €Matti, Päihde- ja mielenterveystyön strategiaopas, Ehkäisevä päihdetyö peruspalveluissa –opas (menossa taittoon), mini-interventiomateriaali saamenkielisenä, ikäihmisten alkoholimittari (pilotointivaiheessa)

Väliarvioinnin yhteenveto

Alkoholiohjelman liittyvistä näkökulmista

Vahvuudet

- päämäärällisillä tavoitteilla yleinen hyväksyntä
- toimiva työnjako (THL:lla operatiivinen ja STM:llä strateginen vastuu, koordinaattori AVI:ssa toimimassa tiedonvälittäjänä ja alueellisen työn tukijana)
- toimiva ja kustannustehokas alueellisen toiminnan tukemisen malli (AVI:hin sijoitetut koordinaattorit)
- onnistuneet rekrytoinnit (koordinaattorit)
- koordinaattoreilla hyvä tuki (erityisesti THL ja A-joukkue-toiminta)
- laadukkaat materiaalit

Heikkoudet

- osin epämääräinen operatiivisen tason tavoitteenasettelu
- johtotaso puutteellisesti mukana (THL:lla ja STM:ssä)
- resurssien epämääräisyys (tiedetään varmasti vain vuosi kerrallaan)
- epäselvyys jatkosta
- resurssien pienuus (odotuksiin nähden yksi koordinaattori / lääni liian vähän, toimintarahan puuttuminen)
- kumppanuuden vaikutuksista ei riittävästi tietoa

Väliarvioinnin yhteenveto

Alkoholiohjelman liittyvistä näkökulmista jatkuu

Mahdollisuudet

- kumppanuusajattelu > kunta saa koulutusta, konsultaatiota ja tukea > syntyvät strategiat muuttavat tilannetta kunnassa pysyvästi
- yhdistäminen terveyden edistämiseen, hyvinvointiin tai muuhun suurempaan kokonaisuuteen > mahdollistaa synergiaedut ja antaa haittojen ehkäisylle positiivisen kärjen
- kuntien rakenteelliset muutokset > hyvä ajankohta löytää rakenteita myös ept-työlle

Uhat

- tulevaisuus epäselvä
- yhdistäminen terveyden edistämiseen, hyvinvointiin tai muuhun suurempaan kokonaisuuteen > ept jää muiden asioiden jalkoihin, ei ymmärretä sen erityisyyttä ja vaadittavaa substanssiosaamista
- kuntien rakenteelliset muutokset > voimakas muutostila este kehitystyön resursseille
- poliittisten toimien ristiriitaisuus (ei ennakoitavissa, voi hankaloittaa ohjelman tavoitteiden toteutumista, vrt. alkoholivero)

Väliarvioinnin yhteenveto koordinaatioon liittyvistä näkökulmista

Vahvuudet

- koordinaattori toimii tiedonvälittäjänä AVlen, kuntien, ohjelmien, THL:n ja STM:n välillä
- koordinaattori pitää päihdeasiat ”agendalla”
- kunnat saavat koordinaattorilta konkreettista tukea työhönsä
- koordinaattorin sijoittuminen AVliin > mahdollistaa yhteistyön esim. sosiaali- ja terveysalan ja alkoholihallinnon kanssa ja antaa työlle vahvan mandaatin
- koordinaattori luo kohtaamisen paikkoja ja mahdollistaa yhteistyön eri tahojen välillä
- alueelliset toimijat kokevat koordinaattorin innostavan ja tukevan heitä työssään

Heikkoudet

- alueet suuria
- aluetoimijoiden odotukset suuria ja osin kohtuuttomia (”koordinaattori ratkaisee kaikki pulmat”)
- koordinaattorin vaikea tietää mitä priorisoida
- operatiivisen tason suunnitelma on osin liian väljä
- toimintarahat riittämättömiä

Väliarvioinnin yhteenveto koordinaatioon liittyvistä näkökulmista jatkuu

Mahdollisuudet

- pienellä henkilöresurssilla mahdollisuus tukea suurta alueellisten toimijoiden joukkoa
- yhdistäminen terveyden edistämiseen, hyvinvointiin tai muuhun suurempaan kokonaisuuteen > lisää resursseja yhteistyöllä

Uhat

- ehkäisevälle työlle ei löydy resursseja jatkossa
- yhdistäminen terveyden edistämiseen, hyvinvointiin tai muuhun suurempaan kokonaisuuteen > ehkäisevään päihdetyöhön liittyvä substanssiosaaminen jää pois

- Alueellinen koordinaatiomalli on selkeä ja tehokas toimintatapa, jossa muutaman ihmisen voimin kyetään merkittävästi tukemaan alueellista toimintaa:
- Koordinaattorit tukevat ja innostavat toimijoita, välittävät tietoa eri tahojen kesken, järjestävät koulutusta ja välittävät materiaalia vaikuttavista työmenetelmistä ja ovat merkittävässä roolissa kumppanuussopimukseen liittyvien kunnallisten strategioiden eteenpäinviemisessä.
- Alueelliset toimijat ovat erittäin tyytyväisiä koordinaattoreihin. Koordinaattoreiden työpanos tuo lisäarvoa sekä AVI:n työhön että alueelliseen toimintaan.
- Huolta aiheuttaa epävarmuus tulevaisuudesta.

Miten tästä eteenpäin?

Ohjelmakautta on jäljellä kaksi vuotta. Nyt on tärkeää

- tarkentaa operatiivisen tason suunnitelmia
- tehostaa strategisesta ja operatiivisesta ohjauksesta vastaavien organisaatioiden johdon yhteistyötä
- tehdä päätöksiä Alkoholiohjelman jatkosta
- tehdä päätöksiä alueellisen koordinaation jatkosta
- huolehtia työn riittävästä resurssoinnista

